

ГУМАНІСТИЧНИЙ ВИМІР СУЧАСНОГО ПРАВОСЛАВНОГО СВІТУ

Здійснено аналіз гуманістичного аспекту сучасного православного світу. У роботі увагу акцентовано на гуманістичних засадах православ'я у трактуванні сутності людини, смисложиттєвих орієнтирів та релігійних настанов. Проаналізовано засадничі положення християнської антропології у площині православного вчення. Наголошено на тому, що в період так званої "антропологічної революції" актуального значення набувають смисли та загальнолюдські цінності, які визначають гуманістичний характер православного вчення.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що початок ХХІ століття знаменується осучасненням релігійного феномена загалом чи окремих його частин у зв'язку зі змінами гуманістичних парадигм розвитку людства, народу, нації, держави. Незважаючи на релігійний модернізм, який зумовлений викликами сучасності в оновленні теологічних засад, соціальних та моральних доктрин церкви, структури та культу, різні конфесії вирішують питання по-різному, так чи інакше виходячи із засадничих основ традиціоналізму, до яких відноситься гуманізм.

Складні проблеми тлумачення загальнолюдських цінностей гуманізму в сучасному православному світі постають перед сакральним комплексом України, в якому відбувається релігійне відродження всієї духовної культури, безпосереднє звернення до релігійно-філософської спадщини попередніх поколінь.

Серед найвпливовіших філософських напрямків та шкіл ХХ століття, предметом аналізу яких виступала проблема людини, світу та Бога, були неотомізм, російський релігійний ідеалізм, персоналізм, християнський еволюціонізм тощо. Особливими у такому комплексі наукових досліджень відзначаємо праці російських релігійних діячів-філософів (П. Флоренський, М. Бердяєв, О. Лосєв та ін.). Доцільно назвати і праці західних науковців, що стосуються означеної вище проблематики (К. Лютер, Ж. Сартр, А. Камю та ін.).

Загалом світоглядно-антропологічна та гуманістична тематика виступає предметом наукового аналізу представників Київської філософської школи (В. Шинкарук, В. Табачковський, І. Бичко, В. Ярошовець, С. Кримський та ін.), які аналізують гуманістично-філософські, кордоцентричні тенденції вітчизняної філософської думки.

Проблема гуманізму слугувала предметом наукового пошуку представників сучасної української гуманістики (В. Пазенок, С. Кримський, В. Малахов, В. Лях, Я. Любивий та ін.). Важливими для висвітлення характерних сутностей гуманістичного виміру християнського вчення є наукові студії вітчизняних релігієзнавців (М. Стадник, Є. Дулуман, А. Черній, А. Герасимчук), в яких потрактовано особливості християнських ціннісних орієнтацій. Православну релігію та церкву через призму української духовності розглядали П. Саух, А. Колодний, І. Богачевська та ін.; гносеологічну природу релігійного феномену, зокрема особливості релігійної свідомості досліджував Б. Лобовик.

Що стосується гуманістичного виміру сучасного православного вчення, то ця проблема залишається мало дослідженою, хоча потреба у таких науково-релігійних пошуках зростає у зв'язку із поверненням до загальнолюдських цінностей та смислів, серцевину яких складають гуманізм, моральні цінності, релігія тощо на противагу здобуткам новітніх технологій, інформаційного простору, глобальних катаклізмів.

Метою роботи є осмислення гуманістичних аспектів православного вчення на сучасному етапі. Мета дослідження конкретизується в наступних **дослідницьких завданнях**: проаналізувати гуманістичну сутність православного світогляду у площині сучасних досліджень; розглянути основні засади гуманістичної парадигми в сучасному соціокультурному просторі; визначити провідні гуманістичні концепти християнського світогляду для подальшого осягнення цілісної сутності людини у контексті сучасного православного світу.

Наукова новизна роботи полягає в наступному. Основні концепти гуманістичної парадигми у сучасному трансформованому суспільстві, адаптуючись до існуючих ідеалів та цінностей, вимагають нового прочитання змісту гуманізму. Гуманістичне тлумачення людської сутності у православному дискурсі фактично залишилося незмінним, хоча трактування людини апелює до більш розширеної площини гуманістичних модусів і репрезентується як гуманізм-Іншого, діалогічна взаємодія особи з Трансцендентним, природою тощо.

На сучасному етапі розвитку православ'я питання функціонального впливу релігії на суспільно-історичний процес характеризується амбівалентністю: якщо в кінці ХІХ – на початку ХХ століття православне вчення об'єднувало, несло надію на краще життя, тим самим сприяло розвитку людини, то релігія ХХІ століття носить діаметрально протилежний характер, оскільки, передусім, виступає ареною релігійних конфліктів та непорозумінь, аніж об'єднуючим фактором у процесі консолідації людської

спільноти. Ця тенденція є закономірною у зв'язку з появою на мапі світу нової незалежної Української держави.

Богослови різної конфесійної належності по-різному осмислюють феномен людини. У світлі християнського світоспоглядання православна догматика у тлумаченні сутності людини не змінилася: людина створена за образом і подобою Бога. При цьому образ Божий в людині у результаті гріхопадіння не знищується, а лише пошкоджується. Досягти подоби Божої людина прагне протягом усього життя. Вічне завдання людини полягає у пізнанні Бога, оскільки достеменно проблему людини неможливо осмислити, не з'ясувавши проблеми Бога.

Гуманістичний характер православ'я порівняно з іншими християнськими течіями апелює до традиційності та наступності. Як вважає архієпископ Полтавський і Кременчуцький Федір (В. Бубнюк), православ'я – інше, православ'я – це молитва, це подвиг, це заглиблення в себе. І воно ніколи не стане масовим, так би мовити, чи попсовим [1]. Таким чином, православне вчення не можна міряти мірками інших течій християнства – протестантизму чи греко-католицизму. Натомість воно має більше точок дотику із загальнолюдськими цінностями та смислами, насамперед, з гуманістичним вченням.

У православній антропології важливе місце займає вчення про невидиму присутність софійної гармонії всередині духовного світу всіх людей. Кожна людина, за проектом Бога, створена для якоїсь кінцевої мети, яка відома лише Богу. Таким чином, кожна людина являє собою цінність у сукупності усіх індивідуальних особистостей. При цьому розвиток особистості визначається духовним проектом наближення до Абсолюту, оскільки Бог – Єдине Джерело всіх цінностей. Він створив людину і через неї перевіряє результати Своєї діяльності.

У християнстві будь-яких часів людина завжди посідала ціннісне місце, але ніколи не була у центрі світу. Основоположний у богослов'ї і релігійній філософії принцип теоцентризму не втратив своєї актуальності на сучасному етапі. Натомість людина як служитель Бога, найдосконаліше Боже творіння є самоцінністю перед Богом. Джерелами або духовними витокami залишаються Святе письмо, моральні принципи, які допомагають людині визначитися у процесі соціалізації. Суттєві ознаки Божої сутності (всюдиприсутність, всезнання, всемогутність, святість тощо) людина повинна проектувати на власне життя, щоб наслідувати Бога, уподібнюватися Йому.

Модернізм гуманістичної парадигми у сучасному православному дискурсі полягає у різноманітності смисложиттєвих принципів людини в процесі пізнання Бога та самовдосконалення. У процесі самоствердження православне віровчення не покликане догодити людині, а спрямоване на пошук істини та передачу її людству. Прагматична орієнтованість культових дій людини – це питання особистісних стосунків людини та Бога, оскільки окрім православної догматики, визнання церковних канонів, людина завжди вибирає те, що підходить виключно їй. Загалом християнське вчення спрямоване не на Боже удосконалення (оскільки Господь – досконала сутність), а на всестороннє удосконалення людини: у пізнанні Бога людина удосконалює себе.

Постмодерний світ поставив людину перед вибором – дотримуватись принципів Божественного світопорядку чи самостійно вдосконалюватися, оновлюючи суспільне буття. В даному ракурсі православні богослови зорієнтовують людину на гармонійне співіснування з Богом, а модернізаційні виклики суспільства закликають розглядати крізь призму Божих заповідей. З точки зору християнства, людина завжди знаходить певні "важелі" духовного самовизначення, зокрема гуманістичні морально-етичні засади, молитву, філософію у релігії і т. д, які є для неї цінними. Таким чином, кожна людина має свою дорогу до Бога, і кожна по-різному долає шаблі духовного сходження.

Одна із специфічних рис православного вчення полягає у тому, що метою людського життя виступає життя загробне, здобуття Царства Божого, а не земне існування. Гуманістичний вимір сучасного православного світу реалізується у площині гармонійних відносин людини з Богом як умови успішного переходу до більш досконалого світу. Смесложиттєва мета людини залишається незмінною: вона на землю прийшла для тимчасового життя, оскільки покликана через віру, творчість та свободу для життя вічного. Вічність як атрибут Божественного буття така, яку ми заслужимо на землі. Більшість людей вірять, що є потойбічний світ, тільки кожен по-різному. Науковець Л. Рябова визначає потойбічний світ як внутрішній простір людини, в якому символи та образи хоча і не приводять до особистого релігійного бачення і пізнання світу, але сприяють вирішенню внутрішньої кризи, набуттю душевної рівноваги і подальшому розвитку особистості. З вищесказаного можна зробити висновок, що зміцненню богобоязливості слугує уява про потойбічне життя та пекло як складових частин есхатології. Гуманістичний характер православного вчення і полягає в тому, щоб виховувати у своїх вірних боязнь перед Всевишнім не тому, що він покарає, а тому, що він нас любить.

Представники православної церкви в Україні стверджують, що сучасна людина постійно перебуває у стані незадоволення духовних потреб, невизначеності перед глобальними проблемами сучасності. Християнська глобалістика, оцінюючи глобальні проблеми як наслідок діяльності людей внаслідок гріховної природи, знаходить шлях вирішення – переродження світу людини на основі вчення Ісуса

Христа. При цьому богослови пропонують керуватися, на думку А. Колодного [2: 77], такими морально-етичними категоріями, як всезагальний гуманізм, загальнолюдська солідарність та ін.

Різні концепції гуманізму об'єднуються в один теоретичний феномен осмислення сутності людини та її визнання найвищою цінністю на світі. Вважаємо за доцільне констатувати той факт, що вивчення дисциплінарної матриці гуманістичної парадигми як об'єкта релігійно-філософських досліджень визначається доцільністю, оскільки лише людина як найвища цінність всесвіту та найдосконаліше творіння Боже здатна усвідомити наявність вищої сили, у свою чергу, гуманізм також детермінує людину як найвищу цінність. У даному випадку ідеї людинолюбства пов'язані з теоцентризмом, що становить основу християнського гуманізму, в основі якого, на переконання Т. Біленко, знаходяться християнські моральні цінності, передусім, любов, милосердя, вважаючи, що людина створена за образом та подобою Бога, не може бути скривджена, бо тим самим здійснюється замах на Божу сутність [2: 82].

Становлення та розвиток нового соціокультурного середовища потребує переосмислення попередніх соціокультурних установок, традиційних фундаментальних філософських вчень, до яких належить гуманізм. Новітня інтерпретація гуманістичних доктрин зазнає змін, пов'язаних із переходом від "традиційного" індивіда до "випадкового" [3: 10]. В руслі цього тенденція оновлення гуманістичних концептів у сучасному православному дискурсі України набуває актуальності з огляду на оновлення самого змісту поняття гуманізму.

Кінець XX – початок XXI століття належить до так званих кризових, переломних періодів в історії соціокультурного простору, оскільки дедалі більшого поширення набуває "антропологічна криза", яка, насамперед, пов'язана, із активним впровадження новітніх науково-технічних засобів, інформатизацією усіх ланок життєвого простору людини, дегуманізацією суспільних пріоритетів тощо.

На переконання Н. Ковтун, запобігти наростанню світоглядної кризи можна лише через моральне вдосконалення людини, подолання споживацького ставлення до природи, звільнення від культу техногенних інновацій, поширення основних категорій гуманізму як засадничих цінностей співжиття індивідів у XXI столітті [4: 31]. Дану думку розвиває та доповнює П. Саух у книзі "XX століття. Підсумки", наголошуючи на тому, що "досягнення науки та техніки, бурхливий розвиток виробництва, освіченість зробили людину самовпевненою і рішучою. У цій ситуації ідея Бога стала зайвою. Та й сама релігія стає іншою [5: 69]. Відтак, можемо стверджувати, що у процесі гонитви за новітніми досягненнями людство забуло про спільні загальнолюдські цінності та ідеали, які містяться у православних джерелах істини та повинні стати домінуючими у процесі смисложиттєвих пошуків кожної особи.

Гуманістичний вимір сучасного православного світу реалізується через побудову нової гуманістичної парадигми на основі обґрунтування принципово нових якостей людини: раціональність, критичність та скептицизм. Окрім того, набуває актуальності впевненість у необмежених можливостях і самовдосконаленні людини, її креативності, підкреслюється заперечення старих традицій та цінностей, які втратили значеннєвість у контексті сучасної світової глобалізації. Незмінними на протязі багатьох віків залишаються основні складові гуманістичної парадигми: любов до людини, життя; діалогічні відносини з Іншим; активна життєва позиція, прагнення до удосконалення тощо.

Православна церква порівняно з іншими християнськими церквами залишається більш статичною щодо вирішення окресленої проблематики, дотримуючись засадничих положень християнської антропології, за якою людина як найдосконаліше творіння Боже виступає носієм ідей гріхопадіння, покаяння та спасіння. Вчення православної церкви слугує лише приблизним орієнтиром духовного розвитку кожного вірянина, оскільки не покликане вирішувати питання за людину, а лише допомагає скорегувати внутрішні людські потреби.

Новий час прикметний особливою зацікавленістю в інтеграції українського суспільства. Формування національної спільноти відбувається на основі таких компонентів, як мова, культура, історична пам'ять тощо. Остання, як стверджує М. Козловець [6: 14], формує гуманітарну ауру нації, в якій живе народ і в якому кожен з нас повниться добром чи злом. Історична пам'ять виступає джерелом життєвих сил людини, яке міститься у духовному спадку Святих отців та відомих церковних діячів. Гуманістична парадигма в сучасному православному дискурсі реалізується через прилучення до духовного досвіду минулих поколінь з метою формування єдності, консолідації української нації. Підтвердженням цього слугують слова Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета (від 28 липня 2012 р.), які зафіксовані на офіційному сайті УПЦ КП: "Ми хочемо на прикладі історії показати, що треба йти тією дорогою, якою йшли наші святі предки – великий князь Володимир, і рівноапостольна княгиня Ольга, і Ярослав Мудрий, і мученики перші Борис і Гліб, і святителі наші Михаїл і Іларіон, Петро Могила і Іов Борецький, наші преподобні Антоній і Феодосій і всі преподобні, які подвизалися на цьому святому місці. Ми хочемо нагадати про приклад їхнього життя, а нагадуючи, ми хочемо, щоб ми теж жили і поступали так, як і вони" [7]. Таким чином, гуманістичний вияв сучасного православного вчення так чи інакше тяжіє до традиційних форм духовного життя та сподвижництва церковних діячів православної церкви, концептуальні засади гуманістичних поглядів та діяльності яких слугують прикладом для наслідування.

Аналізуючи проблеми гуманізму у сучасному світі, науковець-філософ М. Черенков [8: 49] констатує необхідність "методологічної метапозиції", яка виступить об'єднуючим чинником досвіду античного і християнського підходів до проблеми людини в історії, "сумою" філософської і теологічної антропологій, узгодження традицій релігійного і секулярного гуманізму. Причому інтегративною ідеєю нової системи гуманістичних орієнтирів науковець пропонує концепт Іншого, під яким розуміють Трансцендентальне, людину, природу тощо. Проблема розвитку гуманістичних концептів включає питання про правильність обраного людством шляху розвитку у процесі взаємодії людини та природи. Як стверджує науковець В. Катеринич [9: 23], екологія природи та душі неможлива без подолання егоцентричного абсолютизму антропоцентричного проекту гуманізму. Гуманістична парадигма в натуралістичних (взаємодія людини і природи) концепціях із позицій православної церкви трактує діяльність людини, яка повинна піклуватися світом, природою, тваринами і т. д. не як господарську, а як виконавчу, оскільки людині доручено піклуватися "чужим" майном. Православна церква вчить, що не може бути виключно споживацького відношення до природи, оскільки людина виступає "співпрацівником" Бога і є лише частиною складної реальності. Збалансованість взаємовпливів людини та природи визначається принципом коеволюції.

Гуманістична парадигма у сучасному православному дискурсі трактується через призму екзистенції людини як осереддя суперечностей між тілом і духом, оскільки питання суспільно-історичного розвитку людини і соціалізації особи відповідно до нових умов буття є стрижневими при вирішенні проблеми відтворення релігії. Основними концептами сучасної гуманістичної парадигми виступають, на переконання В. Катеринич [9: 24], особистісність, свобода (не як свобода-від, а як свобода-для), відповідальність (відповідальна свобода самовизначення є базою сучасного гуманізму), духовність. Остання, зокрема, на сучасному етапі припускає варіативність, оскільки людяність як складова частина духовності трактується по-різному. Однак шлях духовності – це шлях до життя та спасіння через покору Богу, покаяння та прийняття догматів віри. Українське православ'я пов'язує людську духовність із релігійним віровченням, яке по-своєму обґрунтовує людяність та вищі життєві цінності – любов, милосердя, співчуття та ін. Сучасний богослов, архієпископ Полтавський і Кременчуцький Федір (В. Бубнюк) стверджує, що заповідь любові – це найскладніша заповідь, хоча вона здається найпростішою. Але це – сенс всього життя християнина: навчитися здобути цю любов як дар Божий через молитву, покаяння, сльози, боротьбу з собою, скорботи, терпіння. Коли через все людина проходить з вірою в Бога, вона здобуває любов [1].

Гуманістичні концепти українського православ'я містять у собі есхатологічний, релігійний пафос: спираючись на досвід минулих поколінь та враховуючи "статичну" догматику, розвиваються у майбутньому завдяки творчому процесові взаємодії із Трансцендентним.

З огляду на вищесказане приходимо до **наступних висновків**: гуманістична сутність православного вчення апелює до загальнолюдських цінностей та смислів, серед яких провідне місце належить гуманістичним концептам; основні засади гуманістичної парадигми православного світогляду включають положення християнської антропології, гуманістично-антропологічні тенденції, оновлене розуміння людської сутності у процесі синтезу традиційних впливів і модернізму; не втрачають актуальності та набувають нових розширених видозмін гуманістичні модуси: взаємодія з Трансцендентним, іншою людиною, природою тощо.

Дана робота не може окреслити усіх аспектів гуманістичного вияву сучасного православного світу. **Подальші дослідження**, на наш погляд, необхідно проводити у руслі компаративного аналізу гуманістичних концептів у площині інших християнських течій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Якобенко І. Інтерв'ю з архієпископом Полтавським і Кременчуцьким Федором [Інтернет-видання Полтавщини] / І. Якобенко. – Режим доступу : <http://www.poltava.pl.ua/project/357>.
2. Релігієзнавчий словник / [за ред. проф. А. Колодного, Б. Лобовика]. – К. : Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
3. Пазенок В. Гуманізм : сучасні інтерпретації та перспективи / [Пазенок В. та ін.]. – К. : Укр. Центр духовної культури, 2001. – 380 с.
4. Ковтун Н. Співвідношення поняття толерантності та пасіонарного імпульсу в контексті філософської спадщини Льва Гумільова / Н. Ковтун // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2008. – № 1. – С. 31–35.
5. Саух П. ХХ століття. Підсумки / П. Саух. – [вид. 2-ге, доповн. і переробл.]. – К. : "МП Леся", 2009. – 284 с.
6. Козловець М. Історична пам'ять як чинник інтеграції українського суспільства / М. Козловець // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2008. – № 1. – С. 13–22.
7. Філарет (Денисенко М. А. патріарх УПЦ КП). "Перемагаємо любов'ю!" [Електронний ресурс] / Філарет (патріарх) (Денисенко М. А. патріарх УПЦ КП). – Режим доступу : <http://www.cerkva.info/uk/propovid/2599-slovo270712.html>.
8. Черенков М. Філософсько-історичне переосмислення європейського гуманізму : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Михайло Миколайович Черенков. – Донецьк, 2003. – 202 с.
9. Катеринич В. Проблема Іншого в контексті сучасної гуманістичної парадигми / В. Катеринич // Вісник Київського університету. Серія : Філософія. Політологія. – 2006. – Випуск 76 / 79. – С. 22–25.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Yakobenko I. Interv'iu z arkhiepyskopom Poltavs'kym i Kremenchuts'kym Fedorom [The Interview with the Archbishop of Poltava and Kremenchug] [Internet-vydannia Poltavshchyny]. – Rezhym dostupu : <http://www.poltava.pl.ua/project/357>.
2. Religieznachnyi slovnyk [Religious Dictionary] / [za red. prof. A. Kolodnogo, B. Lobovyka]. – K. : Chetverta khvyliia, 1996. – 392 s.
3. Pazenok V. Gumanizm : suchasni interpretatsii ta perspektyvy [Humanism : Modern Interpretations and Perspectives] / [Pazenok V. ta in.]. – K. : Ukr. Tsentr dukhovnoi kul'tury, 2001. – 380 s.
4. Kovtun N. Spivvidnoshennia poniattia tolerantnosti ta pasionarnogo impul'su v konteksti filosofskoi spadshchyny L'va Gumiliova [The Value of the Notion of Tolerance and Passionate Impulse in the Context of the Philosophical Heritage by Lev Gumiliov] / N. Kovtun // Istoriiia. Filosofiiia. Religieznavstvo [History. Philosophy. Religious Studies]. – 2008. – № 1. – S. 31–35.
5. Saukh P. XX stolittia. Pidsumky [The XX Century. Results] / P. Saukh. – [vyd. 2-ge, dopovn. i pererobl.]. – K. : "MP Lesia", 2009. – 284 s.
6. Kozlovets' M. Istorychna pam'yat' yak chynnyk integratsii ukrains'kogo suspil'stva [The Historical Memory as a Factor of Integration of the Ukrainian Society] / M. Kozlovets' // Istoriiia. Filosofiiia. Religieznavstvo [History. Philosophy. Religious Studies]. – 2008. – № 1. – S. 13–22.
7. Filaret (Denysenko M. A. patriarkh UPTS. KP). "Peremagaemo liuboviu!" [The Love Conquers] [Elektronnyi resurs] / Filaret (patriarkh) (Denysenko M. A. patriarkh UPTS. KP). – Rezhym dostupu : <http://www.cerkva.info/uk/propovidi/2599-slovo270712.html>.
8. Cherenkov M. Filosofsk'o-istorychne pereosmyslennia yevropeiskogo gumanizmu [Philosophical and Historical Rethinking of European Humanism] : dys. ... kand. filos. nauk : 09.00.03 / Mykhailo Mykolaiovych Cherenkov. – Donets'k, 2003. – 202 s.
9. Katerynych V. Problema Inshogo v Konteksti Suchasnoi Gumanistychnoi Paradygmy [The Problem of the Other in the Context of the Modern Humanistic Paradigm] / V. Katerynych // Visnyk Kyiv'skogo universytetu. Seriiia : Filosofiiia. Politologiiia. [The Journal of Kyiv University. Series : Philosophy. Politology]. – 2006. – Vypusk 76 / 79. – S. 22–25.

Матеріал надійшов до редакції 13.05. 2013 р.

Мороз Е. В. Гуманистическое измерение современного православного мира.

Проведен анализ гуманистического аспекта современного православного мира. В работе внимание акцентируется на гуманистических принципах православия в русле трактования сущности человека, его смысложизненных ориентиров и религиозных установок. Проанализированы основные положения христианской антропологии в православном учении. Отмечено, что в период так называемой "антропологической революции" актуальное значение приобретают смыслы и общечеловеческие ценности, которые определяют гуманистический характер православного учения.

Moroz O. V. The Humanistic Dimension of the Modern Orthodox World.

The article analyzes questions of the humanistic aspect of the modern Orthodox world. In the work the attention is accented on the humanistic principles of Orthodoxy in the line of interpreting the essence of a person and his / her life guiding and religious guidelines. The humanistic nature of Orthodoxy in the comparison with the other Christian denominations had more in common with the universal human values and meanings. Difficult problems of the interpretation of universal human values in the modern Orthodox world are highlighted in the sacred complex of Ukraine. The humanistic interpretation of the human essence in the Orthodox discourse remained virtually unchanged, although the interpretation of a man is appealed to more extended plane of humanistic modes and is represented as the humanism-Other, dialogical interaction with the transcendent person, nature. It is underlined that during the so-called "anthropological revolution" the important meaning and universal values of the Orthodox doctrine are actualized. The humanistic dimension of the modern Orthodox world is realized through the creation of the new humanistic paradigm on the basis of the justification of the man's innovative qualities: rationality, criticism and skepticism. Moreover, the attention is paid to the self-cultivation and unlimited possibilities of a person, his / her creativity. Old traditions and values have lost the previous value in the context of the modern world of globalization. The main components of the humanistic paradigm that are not changed over the centuries: the love for a human, life; dialogic relations with other; active lifestyle; desire for improvement are determined. The pragmatic religious orientation of the human action is a matter of the personal relationship between a man and God. In general the Christian doctrine is not aimed at God's perfection, but at the man's improvement – through the process of knowing God a person perfected himself / herself.